

Ranci re’de Siyasi Olanın ‘Estetik’ Boyutu: “Siyaset  zerine On Tez”^{*} ve ‘Duyumsanır Olanın Paylaşımı’

İmge ORANLI¹

 zet

Jacques Ranci re’in kendisinin de belirttiği gibi, “siyaset” üzerine yazdığı yazılarda kullandığı temel kavramlar, *polis*, *siyaset*, *siyasi olan*, *duyumsanır olanın paylaşımı* ve *estetik*, onun düşünce serüveninin başından sonuna aynı Őeylere işaret etmez. Bu nedenle de Ranci re’in yazıları çođu zaman yanlış anlaşılmaya müsait olmuştur. Bu makalenin amacı, Ranci re’in siyasi düşüncesini ortaya koyarken kullandığı temel kavramları onun siyasi düşüncesinin problematikleri ve yöntemi çerçevesinde belirginleştirmektir. Bu kavramlar, geleneksel siyaset teorisinin belli başlı  n kabullerini eleştirdiği “Siyaset  zerine On Tez” adlı makalesi ekseninde ele alınacaktır. Bu değerlendirmede özellikle ‘duyumsanır olanın paylaşımı’ mevhumu üzerinde durulacak ve Rancière’in siyasi d ş ncesinin estetik boyutunu kavramak açısından  nemi vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Jacques Rancière, Siyaset, Estetik, Uzlaşmazlık, Duyumsama.

The Aesthetic Dimension of the Political in Rancière: “Ten Theses on Politics” and the ‘Distribution of the Sensible’

Abstract

As Jacques Rancière himself remarks, the fundamental political ‘concepts’ of his thought, such as *police*, *politics*, *the political*, *distribution of the sensible* and aesthetics do not possess the same meaning throughout his intellectual life. Hence, his writings have presented a potential for misunderstanding. The aim of this paper is to clarify his political conceptualizations in view of his political and philosophical methodology and problematic as presented by the “Ten Theses on Politics,” where the notion of distribution of the sensible will be highlighted for understanding the aesthetical dimension of his political thought.

Key Words: Jacques Rancière, Politics, Aesthetics, Dissensus, Sensation.

Jacques Rancière, “A Few Remarks on the Method of Jacques Rancière” (2009) (Rancière’in metodu üzerine bir kaç görüş) adlı makalesinde siyaset üzerine yazdığı yazılarda kullandığı en belirgin kavramların ( rneđin *polis*, *siyaset*, *siyasi olan*, *duyumsanır olanın paylaşımı* ve *estetik*) onun düşünce serüveninin başından sonuna aynı Őeylere işaret etmediğini belirtir.² Bunun temel

^{*} Jacques Ranci re, “Ten Theses on Politics” *Dissensus, On Politics and Aesthetics* içinde,  ev. Steven Corcoran, New York: Continuum, 2010 (Türkçesi: Jacques Ranci re, “Siyaset  zerine On Tez”).

Siyasaln Kıysında içinde,  ev. Aziz U. Kılıç, İstanbul: Metis, 2007). Makalede Türkçe alıntılarının kullanımında Aziz Ufuk Kılıç’ın çevirisinden yararlanılmıştır, alıntı dışındaki referanslar için İngilizce  eviri kullanılmıştır.

¹ Dr. Koç Üniversitesi Felsefe Bölümü Yarı Zamanlı  ğretim Görevlisi.

² Jacques Ranci re, “A Few Remarks on the Method of Jacques Ranci re”, *Parallax*, 15:3, 2009, s. 120.

nedeni, Rancière'in siyasi pratiğin nasıl olması gerektiğini açıklayan bir siyaset teorisi kurma girişiminin bulunmamasıdır. Kullandığı kavramlar daha ziyade onun yöntemini ifade etmek için kullandığı araçlardır ve bu nedenle de düşünürün entelektüel hayatı boyunca değişim geçirmişlerdir.³ Bu durum, yazarın düşüncesini açıklamaya çalışan teorik analizlerin Rancière'in temel problematliğini ve yöntemini gözden kaçırmalarına neden olur. Rancière, aynı meseleye değindiği bir başka makale olan "The Thinking of Dissensus: Politics and Aesthetics" (2011) (Dissensus'u Düşünmek: Siyaset ve Estetik) metninde, bu yanlış anlaşılmalara bir örnek verir: Eleştirmenlere göre *Le Mécontentement* (Uyuşmazlık) (fr. 1995; en. 1999; tr. 2005) kitabı ve "Dix thèses sur la politique" (Siyaset Üzerine On Tez) (fr. 1998; en. 2001; tr. 2007) adlı makalede ortaya konulan *siyaset* ve *polis* ayrımı Rancière'in saf bir politika arayışı içinde olduğunu göstermektedir. Halbuki Rancière, bu iki çalışmada da bu tip bir saf politika arayışını tesis etmenin felsefi temellerini sorgular ve bu temellere itiraz eder.⁴ Rancière'in yukarıda adı geçen makalede bulunan uyarısından çıkarabileceğimiz sonuç şudur: Rancière üzerine yürütülen çalışmalar onun temel kavramlarının anlamını derinlemesine tartışabilmek için, bu kavramların hangi bağlamda ve nasıl bir işlevle kullanıldığına odaklanmalıdır. Böyle bir saik ile, bu makalede Rancière'in teorik düşüncesini ortaya koymak için kullandığı yöntem ve bu yöntemin uygulanmasına içkin olan temel kavramlar, başta "Siyaset Üzerine On Tez" adlı makale olmak üzere, yazarın çeşitli eserleri ekseninde değerlendirilecektir. Bu değerlendirmede Rancière'in 'siyaset' olarak nitelendirildiği durum ile geleneksel siyaset teorisinin siyaset derken kastettiği şey arasındaki fark ve bu farkın 'duyumsanır olanın paylaşımı' ("*Partage du Sensible*": *Distribution of the Sensible*") mevhumuna nasıl dayandığı irdelenecektir. Makalede 'duyumsanır olanın paylaşımı' mevhumunun Rancière'in siyasi düşüncesinin estetik boyutunu kavramak açısından önem teşkil ettiği vurgulanmaktadır.

1. Rancière'in Siyasi Düşüncesi ve "Siyaset Üzerine On Tez"

Rancière, geleneksel siyasi düşüncenin siyaseti *uzlaşmaya* indirgediğini, yani siyaseti 'toplumsal alan' ve 'siyasi alan' ayrımı üzerinden düşündüğünü belirtir. Bu tip bir düşünsel gelenek, devleti de siyaseti tekelinde bulunduran bir güç olarak konumlandırır. Siyaseti bu şekilde tarif eden bir felsefi yaklaşım bugün Türkiye'de de siyaset yapma biçimlerini hala belirlemektedir. Ayrıca Marksist teorinin ve pratiğin pedagojik açmazlarını tartışması bakımından Rancière'in düşüncesi çok önemli görünmektedir. Rancière ilk kitabının önsözünün ilk paragrafında Marksizm'in ve Marksist bir filozof olmanın ne anlama geldiğini resmetmek istediğini belirtir.⁵ Düşünüre göre ortaya koyduğu yöntem ve düşünsel içerik, Marksist teorinin bugün ne şekilde yapılması gerektiğine dair bir önerme olarak ele alınmalıdır. Rancière, belli başlı bilgi formlarının iktidar kurma araçları olarak nasıl işlevselleştirildiği sorusunu Michel Foucault'dan devralarak, bunu Marksist teori ve Marksist pratik ekseninde eleştirel bir biçimde tartışır. Fakat Foucault'dan farklı olarak siyasetin varlığının salt iktidar ilişkilerinin varlığına koşullu olmadığını belirtir.⁶ Bu bağlamda 'siyasetin öznesi kimdir?' sorusuna verdiği cevap, düşünürün yöntemsel farkına dayanır. Bu yöntem ise, işçi arşivlerinde uzun yıllar verilen emek ve de Marksist pedagoji üzerine eleştirel bir biçimde düşünmüş olması ile ilgilidir. *La Leçon de d'Althusser* (1974) (Althusser'in Verdiği Ders) ve *La Nuit des prolétaires* (1981) (Proleterlerin Gecesi) adlı kitaplarında Marksist

³ Rancière, a.g.e.

⁴ Jacques Rancière, "The Thinking of Dissensus: Politics and Aesthetics," *Reading Rancière* içinde, ed. Paul Bowman ve Richard Stamp, New York: Continuum, 2011, s.2.

⁵ Jacques Rancière, "A Few Remarks on the Method of Jacques Rancière", *Parallax*, 15: 3, 2009, s. 114.

⁶ Jacques Rancière, a.g.e. s. 118.

pedagoji yön üzerine eleştirel bir yaklaşım sunar. İlk kitaplarından itibaren geliştirdiği eleştirel yöntem, siyasetin nasıl yapılması gerektiğine dair liberal (örneğin Arendt) ya da Marksist (örneğin Althusser) düşünsel çerçeveleri oluşturan ön kabulleri ya da ortaklaşmaları irdeleme ve bunları yapı bozuma uğratma olarak tarif edilebilir.

Rancièrè'in "Siyaset Üzerine On Tez" adlı makalesinin temel amacı geleneksel siyaset felsefesinin Platon ve Aristoteles'ten başlayarak, Hannah Arendt, Leo Strauss, Jürgen Habermas ve Louis Althusser gibi düşünürler üzerinden siyaseti anlama ve anlamlandırma biçimine karşı belli başlı itirazları ortaya koymaktır. Rancièrè yukarıda adı geçen makalesinde bu tezlere yönelik olarak şöyle der:

"Siyaset Üzerine On Tez"i esas olarak Arendt'in 'belirlenmiş siyasi alan' ve 'siyasi yaşam biçimi' fikirlerini eleştirmek için yazdım. 'Tezler' onun siyaset tanımının kısır döngü içerdiğini göstermeyi hedefliyordu: [Arendt] siyaseti belirli bir yaşam biçimi ile özdeşleştiriyor."⁷

Yukarıda belirtildiği gibi, Rancièrè, özellikle siyaset üzerine tezler aracılığıyla, Hannah Arendt'in *İnsanlık Durumu*'nda ortaya koyduğu ve Aristoteles'in belli bir yorumu üzerinden gerçekleşen siyasal alan tarifini eleştirmeyi hedeflemektedir. Rancièrè'in amacı, Arendt'in *arkhêin* (başlamak, yönetmek), özgürlük ve *polis*'te yaşamak arasında kurduğu doğrudan ilişkiyi sorgulamaktır.⁸ Arendt, Antik Yunan kent-devletinde (polis) vatandaşların siyasete eşit katılımının bir özgürlük alanı olarak tarif etmektedir. Arendt için *praxis*'in düzeni *arkhêin*'in gücüne sahip olan eşitlerin düzenidir. Arendt bu argümanını Aristoteles üzerinden kurar; Aristoteles üç farklı yönetim biçiminden söz eder, aristokrasi erdeme sahip olanların yönetimi, oligarşi zenginliğe sahip olanların yönetimi, demokrasi ise özgürlüğe sahip olanların yönetimidir. Rancièrè'e göre bu üçüncü yönetim biçiminde halkın özgürlüğüne içkin bir paradoks vardır, bu özgürlük "sessiz kalmak ve boyun eğmek" anlamına gelmektedir.⁹ Rancièrè'in bu noktada itirazı şudur: Aristoteles'te halk ve özgürlük arasında Arendt'in varsaydığı gibi olumlu bir ilişki tesis edilmemektedir.

Rancièrè'in "Siyaset Üzerine On Tez"de eleştirel bir şekilde ele aldığı en temel konu, Aristoteles'in ses (*phônè*) ve söz (*logos*) arasında yaptığı ayrımıdır. Aristoteles'in bu ayrımının modern siyaset teorisinde, özellikle Hannah Arendt ve Leo Strauss gibi, liberal düşünürler tarafından yeniden ele alındığını dile getirir. Rancièrè, ilk tezlerden itibaren Aristoteles'in insanı, siyasi bir canlı (*zoon politikon*) olarak tanımlama girişimini ve bu girişimin 'ses çıkarıcı' ve 'söz söyleyen' ayrımı üzerinden temellendirilmesi meselesine odaklanır. Rancièrè'e göre Aristoteles bu ayrım ile siyaseti antropolojik olarak temellendirmiş olur ve bu bakımdan Platon'u takip eder. Siyaseti antropolojik bir köken üzerinden açıklayan ilk filozof Platon'dur.¹⁰ Bundan kasıt şudur; siyasi hayatın sınırlarını belli tip bir yaşam biçimi ya da insan varoluşu modeli üzerinden açıklamak. Platon ve Aristoteles'te ideal olan siyasi figürün varlığı, çoğunluğun yani halkın bu siyaseti belirleyen sınırlardan dışlanmasıyla mümkün olmaktadır. Rancièrè'in deyişiyle, siyasi alanın ve bu alandaki öznelerin nasıl duyumsandığı yani algılandığı, ya da kimin siyasi özne olarak konumlandırıldığı belli bir paylaşımı varsayar. Örneğin Platon'un *Devlet* diyalogunda *demos* (halk) ve *philosophos* (filozof) arasında yaptığı ayrım, iki farklı insan varoluşuna işaret eder. Platon'a göre *demos*'un varlığı hakiki anlamda bir siyaseti tesis edemez. Siyaset, ancak ve ancak ideal olana öykünme yoluyla yapılmalıdır. Bu bakımdan Platon'un siyasi tasavvurunda halkın siyasete içkin ve onu tesis edici bir rolü bulunmaz. Halk tam da siyaset alanından dışlanan gruptur.

⁷ Jacques Rancièrè, "The Thinking of Dissensus: Politics and Aesthetics," *Reading Rancièrè* içinde, ed. Paul Bowman ve Richard Stamp, New York: Continuum, 2011, s.3.

⁸ Jacques Rancièrè, "Ten Theses on Politics" *Dissensus, On Politics and Aesthetics* içinde, Çev. Steven Corcoran, New York: Continuum, 2010, s. 29-30.

⁹ Jacques Rancièrè, a.g.e. s. 30.

¹⁰ Jacques Rancièrè, a.g.e. s. 41.

Rancière’e göre siyasi olanı antropolojik köken üzerinden tarif etmek modern dönemde en belirleyici yöntem haline gelmiştir. Bu nedenle de Rancière’in kendi siyasi düşüncesini inşa ederken üzerinde durduğu en temel teorik meselelerden birdir. ‘Siyaset Üzerine On Tez’ adlı makalesinin de temel meselesi bu antropolojik köken konusunu tartışmaktır.

Rancière’in üzerinde durduğu bir diğer önemli ayırım ise *Aux Bords du Politique* (Siyasalın Kıyısında) (fr. 1992; en. 1995 tr. 2007) kitabının önsözünde dile getirdiği “siyasal olan” ve “siyaset” ayrımıdır: “Siyaset” belli bir etkinliği tarif etmek için kullanılan bir terim iken, “siyasal olan”ın nesnesi ortak yaşam durumudur.¹¹ Siyasal olan, siyasetin yapıma biçimlerini de belirleyen ortak ön kabulleri ve toplumsal sağduyuyu içeren bir ilkeler bütünlüğüdür. Rancière’e göre, “siyasetten değil ‘siyasal olan’dan söz etmekle iktidarın mutfağından değil, yasanın, iktidarın ve cemaatin ilkelerinden söz edildiğine işaret ederiz.”¹² Rancière’in anladığı anlamda ‘siyaset’ *dissensus*’a (ya da uzlaşmamaya) dayanır. Bu da özetle şu demektir: Siyaset, bir topluluğu o topluluk yapan bir öze göndermede bulunarak tarif edilemez. Bir öze göndermede bulunan tarifler iki şekilde yapılagelmiştir (pozitif ve negatif olarak): 1) Aristoteles’te olduğu gibi, pozitif bir biçimde, insan olma koşulunu belirleyen söz (logos) kurma becerisi ve buna bağlı olan iletişim üzerinden, ya da 2) negatif bir biçimde, Hobbes’da olduğu gibi, insanı insana kırdıran ve insana içkin olan bozguncu içgüdülere karşı gelebilmek için bir araya gelinerek kurulan bir akit üzerinden. İki durumda da siyaset alanını mümkün kılan ortak olanın bölümlenmesi/paylaşılmasıdır.¹³ Bu paylaşım ya da bölme, yukarıda Platon üzerinden açıkladığımız gibi, bir grubun siyaset sahnesinden dışlanmasına neden olur.

Geleneksel ve tarihsel bakış açısında, toplumun ‘normal’ evrimi akrabalık ilişkilerinin düzeninden zenginliklerin edinilmesini sağlayan düzene doğru ilerlemeci bir bakış açısı ile tarif edilir.¹⁴ Rancière için ise ‘siyaset’ şeylerin bu normal düzeninden sapma ile var olur. Dolayısıyla, siyasi çatışma, geleneksel olarak anlaşıldığı şekilde farklı çıkar ilişkileri olan grupların karşıtlığı ile oluşmaz. Rancière yoksul ve zengin arasındaki savaşın bu terimlerin kendi içinde bölünebilme imkanı ile ilgili olduğunu belirtir. Toplumdaki bölümleri/sınıfları/grupları saymanın iki yolu vardır; birincisi gerçek (yani ortak kabule dayanan) kısımları sayar, ikincisi buna ek olarak bu paylaşımın içine dahil edilmeyen, yani sayılmayan kısmı sayar. Rancière bu paylaşımın ilkine *polis* ikincisine ise ‘siyaset’ der. *Polis* toplumsal bir işlev değil, toplumsalın sembolik kurulumudur. Polisin özü baskıda ya da yaşamı kontrol etmede yatmaz. Onun özü duyumsanır olanı belli bir biçimde paylaştırmakta yatar.¹⁵ Diğer bir deyişle, *polis* duyumsanır olanın paylaşımını mümkün kılan düzenlemenin adıdır. Rancière ‘duyumsanır olanın paylaşımı’nı şu şekilde tanımlar: “pay sahibi olmanın biçimlerini tanımlamak için, önce bu biçimlerin algı kiplerini tanımlayan genellikle örtük yasa.”¹⁶ Duyumsanır olanın paylaşımı dünyayı ve insanları bölümlenektir. Bu bölme kelimesinin ikili anlamıyla anlaşılmalıdır: bir taraftan ayıran ve dışlayan diğer yandan katılıma olanak sağlayan. Devletçi pratiklerin özündeki polis-ilkesi bu dağıtımda yeri ‘olmayan’ın dışlanmasıdır. Siyasetin özü ise bu bölünme düzenini bozmakta yatar. Yani, toplumun geneliyle tanımlanan bölümü olmayanların (*demos*) bu bölünmenin yarattığı dışlandırmadan çıkarak yeni bir paylaşımı tesis etme girişimleri Rancièreci anlamda siyaset yapmaktır.

¹¹ Jacques Rancière, *Siyasalın Kıyısında*, İstanbul: Metis, 2007, s.11.

¹² Jacques Rancière, a.g.e.

¹³ Jacques Rancière, “The Thinking of Dissensus: Politics and Aesthetics,” *Reading Rancière* içinde, ed. Paul Bowman ve Richard Stamp, New York: Continuum, 2011, s. 1.

¹⁴ Jacques Rancière, “Ten Theses on Politics” *Dissensus, On Politics and Aesthetics* içinde, Çev. Steven Corcoran, New York: Continuum, 2010, s. 35.

¹⁵ Jacques Rancière, “Ten Theses on Politics” *Dissensus, On Politics and Aesthetics* içinde, Çev. Steven Corcoran, New York: Continuum, 2010, s. 36.

¹⁶ Jacques Rancière, “Siyaset Üzerine On Tez” *Siyasalın Kıyısında* içinde, çev. Aziz U. Kılıç, İstanbul: Metis, 2007, s. 149.

Siyasi çatışma, siyaseti polisten ayırarak siyasete (yeniden) varlık verendir. Polis ise siyasi çatışmanın varlığını inkar ederek ya da siyasi aklı kendinin kılarak mütemediyen siyasetin görünmez kalmasına neden olur. İşte bu nedenle Rancière için siyaset görülür ve konuşulur olanın alanına müdahale etmek demektir.

Rancière'in bu tezlerde ele aldığı ve geleneksel siyaset teorisinin ön kabullerini oluşturmakta etkin olan bir diğer Antik düşünürün ise Platon olduğunu belirtmiştik. Rancière Platon'un *Yasalar* diyalogunun üçüncü kitabına odaklanarak buradan hareketle yönetme mevhumunun hangi varsayımlar ve ortak kabullere dayandığını irdeler. Platon *Yasalar*'ın üçüncü kitabında *arkhê* (başlangıç, kaynak, ilk yer, iktidar, egemenlik, yönetim metodu) için gerekli nitelikleri sıralar. Tıpkı Aristoteles'in erdemi aristokratik yönetime bahşetmesi gibi, Platon da bu ilkeler aracılığıyla doğası gereği üstün olanlar ve olmayanlar ayrımı yapar, ve üstün olanların her zaman yönetim gücünü elinde bulunduran kesim olması gerektiğini ifade eder. Platon, yönetmek için gerekli olan nitelikler arasında en önemli olanın 'bilenlerin bilmeyenler üzerindeki gücü' olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada Rancière, Platon açısından yönetmek için gerekli olan niteliklerin iki temel prensibe indirgenişinin altını çizer: "doğal üstünlük ve bilimin iktidarı."¹⁷ Rancière'in bu tezlerde Platon'u tartışmasındaki temel neden, Platon'un ve kendisinin demokrasi kavrayışlarındaki farkı ifade etmektir: Platon için demokrasi yönetmeye yetkisi olmayanların yönetim biçimidir. Rancière için ise demokrasi tam tersine "*arkhe*'yi uygulama hakkı sıfatının [vasfının], sıfat [vasıf] yokluğu tarafından verildiği özgül durumdur. Demokrasi başlangıcı olmayan başlangıçtır, hükmetmeyenin hâkimiyetidir."¹⁸ Rancière yoksulların toplumun ekonomik olarak avantajsız konumda olan sınıf değil, tam da sayılmayan sınıf olduğunu belirtir. Bu sınıf *arkhê*'nin gücünü kullanmaya yetkin olmayandır.¹⁹ Rancière burada *arkhê* terimini belli ön kabuller ekseninde kurgulanmış yönetme ilkelerine işaret etmek için kullanır. Rancièreci anlamda siyasi eylemlilik, *arkhê*'nin uygulanmasına uygun olarak yapılan bölümlenmelerin mantığı ile ilişkiyi koparan eyleme biçimidir.

Demokrasinin temel kabulünü oluşturan halkın özgürlüğü, tahakkümün temel kabulü olan *arkhê* ile mesafe almalıdır. Demokrasi, böyle kurgulandığında, siyasetin ta kendisidir.²⁰ Oysa Rancière, demokrasi kavramının ona karşı olanlar tarafından icat edildiğini hatırlatır.²¹ Platon'un Devlet diyalogunu göz önünde bulundurduğumuzda bu karşıtlık apaçıktır. Platon, ideal devletin tesis edilmesi için gerekli olan sınıflandırmayı yaptığında, bu sınıflandırmaya göre halk (*demos*) arzu yetisiyle hareket eden sınıf olarak tanımlanır. Bu sınıf toplumun maddi ihtiyaçlarını karşılayan yani üreten sınıftır, bu sınıfa zanaatkârlar ve çiftçiler gibi 'akıl' (*logos*) gerektirmeyen işler yapan vasıfsız insanlar dahildir. Bu sınıf hiçbir şekilde Platon'un devletinde yönetime dahil edilmez, siyasi mekanizmaların dışında tutulur. Bu anlamıyla *demos* hem vardır hem de yoktur, sayısal olarak var olmasına karşın niceliklerinin niteliksel bir karşılığı yoktur. Dolayısıyla, Platon'un siyaset felsefesinde kurucu eşitsizliğin mağduru bu halktır, yani vasıfsız sınıftır.

Yukarıda değindiğimiz gibi, Aristoteles de, Politika eserinde Platon'a benzer biçimde, *logos*'u duyumsayan ve *logos*'a sahip olan ayrımı yapar. Örneğin köleler ve vasıfsız halk bu ilk gruba tabidir, bu nedenle de, hem toplumda belli bir sınıfa dahildirler, belli bir sınıfı oluştururlar, hem de *logos*'a sahip olmadıkları için siyasi karar mekanizmalarının içinde bulunamazlar, yani toplumun kendini inşasında gerçekleşen mutabakatın, uzlaşmanın bir parçası değildirler. Hem Platon hem de Aristoteles, aristokrasi temelli uzlaşmacı siyaset anlayışının kurucularıdır.

¹⁷ Jacques Rancière, "Ten Theses on Politics" *Dissensus, On Politics and Aesthetics* içinde, Çev. Steven Corcoran, New York: Continuum, 2010, s. 31.

¹⁸ Jacques Rancière, "Siyaset Üzerine On Tez" *Siyasatın Kıyısında* içinde, çev. Aziz U. Kılıç, İstanbul: Metis, 2007, s. 144.

¹⁹ Jacques Rancière, "Ten Theses on Politics" *Dissensus, On Politics and Aesthetics* içinde, Çev. Steven Corcoran, New York: Continuum, 2010, s. 32.

²⁰ Jacques Rancière, a.g.e.

²¹ Jacques Rancière, a.g.e.

Özetlemek gerekirse, Rancière, Platon ve Aristoteles’te gördüğümüz, yönetmeye muktedir olanların bilginin, erdemin ve bir takım doğal üstünlüklerin sahibi olanlar olarak siyaseti yapabilecek yegane zümre olarak kodlanmasına karşı çıkar. Rancière için demokrasi yani siyaset bu yetkinlik kendisine bahsedilmemiş olanların siyasi alana kendilerine dayatmaları anlamına gelir.

2. Duyumsanır Olanın Paylaşımı

Rancière’in Kıta Avrupası geleneğine bağlı Çağdaş Felsefe alanına damga vurmasını sağlayan en önemli yönü siyaset, sanat ve estetik alanlarının birbirleri içine dahil olma biçimlerini irdelemesidir. Düşünürün ‘Siyasetin Estetiği’ ve ‘Estetiğin Siyaseti’ başlığı altında iki temel düşünce hattı üzerinden tartıştığı siyaset, sanat ve estetik ilişkisinin temelinde yöntem meselesi bulunur. Tam da bu nedenle bu iki düşünce hattının birbirleriyle organik ilişkisini anlayabilmek için onun yöntemi üzerinde durmak gerekir. Yukarıda değindiğimiz, “A Few Remarks on the Method of Jacques Rancière” adlı makalesinde bir düşünürü takdir etmenin iki yolu olduğunu belirtir. Bunlardan biri onun düşüncelerini araştırmaktan, fikirlerinin tutarlılığı denetlemekten ve bu fikirlerin teoriden pratiğe aktarılırken olası iyi ve kötü sonuçları üzerine düşünmekten geçer der.²² Diğeri ise düşünürün bu fikirleri üretme biçimini, hangi meseleleri dikkate aldığını ve bu fikirleri tartışmak için nasıl bir yol izlendiği konusudur, yani yöntem meselesidir. Rancière, kendisinin de belirttiği gibi, genel bir teori kurma derdinde olmayıp siyaset ve sanat alanlarına dair geleneksel, ortodoks okumalara müdahale etmeye çalışır.²³ ‘Siyasetin Estetiği’ ve ‘Estetiğin Siyaseti’ olarak tanımladığı düşünce hatları arasındaki organik ilişkiyi Rancière şu şekilde tarif eder: “Benim için mesele [...] söylemlerin bölümlenmesi ile koşulların bölümlenmesi arasındaki ilişki üzerine düşünmek [...]. Dolayısıyla siyaset ve toplumdaki edebiyat ve estetiğe geçmiş değilim.”²⁴ Bu pasajda ifade ettiği gibi, Rancière, teorik düşüncesini ortaya koyarken siyaseti düşünmekten estetiği düşünmeye geçmiş değil, bu iki alanı birbirine bağlayan temel bir sorunsalı ortaya koymaya çalışmakta. Rancière bu sorunsalı ‘duyumsanır olanın paylaşımı’ olarak ifade eder.

Yukarıda belirtilen bu hatlardan ‘Estetiğin Siyaseti,’ estetik rejim formları ve siyasetin modern formları arasında var olan spesifik bağlantılara işaret eder, diğeri, yani ‘Siyasetin Estetiği’ ise, neyin görünür, neyin söylenebilir olduğu, kimin konuşmaya ve eylemeye muktedir görüldüğü ve görülmediği konularındaki çatışmaları işaret eder.²⁵ Her iki düşünsel hat için de *aísthēsis* kavramı önemlidir. Bu kavrama ‘Siyasetin Estetiği’ açısından odaklanmasının nedeni, Aristoteles’in insanın siyasi bir canlı olarak ortaya çıkmasını *aísthēsis* yetisine bağlamasından kaynaklanır. Bu durum, yukarıda belirttiğimiz gibi, siyasetin alanını antropolojik bir köken üzerinden inşa etme girişiminin ilk felsefi zeminidir. Rancière bu konuyu *Le Mesentente* (1995) (en. *Disagreement*; tr. *Uyuşmazlık*) adlı eserinin ilk bölümünde ele alır. Aristoteles, *Politika*’nın birinci kitabında hayvan ve insanı birbirinden ayıran temel farkı birinin hazını ve acısını ortaya koymak için ses (*phônē*) çıkaran bir canlı, diğeri ise söz (*logos*) yolu ile faydalı ve faydasız, adil ve adaletsiz, iyi ve kötü arasındaki farkı dillendirebilen bir canlı olduğunu belirtir. Aristoteles’e göre bu ayrımları ortaya koyan canlı, böylelikle ortak bir bakış açısı ortaya koymuş olur ve evin ve devletin temelini oluşturan toplumsal zemini kurar.²⁶

Rancière’e göre, siyaset iktidar kullanımına ve iktidara sahip olmaya indirgenildiğinde siyasetin düzeni bozan ve yeniden kuran, yani eşitlik talep eden yönünü görünmez kılar. Bu

²² Rancière, a.g.e.

²³ Ayrıca bknz. Arnall, Gavin; Gandolfi Laura; Zaramella, Enea, “Aesthetics and Politics Revisited: An Interview with Jacques Rancière”, *Critical Inquiry*, Vol. 38, No. 2, 2012, s. 297.

²⁴ Jacques Rancière, *Filozof ve Yoksulları*, çev. Aziz Ufuk Kılıç, İstanbul: Metis, 2007, s. 265-6.

²⁵ Jacques Rancière, “A Few Remarks on the Method of Jacques Rancière”, *Parallax*, 15: 3, 2009, s. 121.

²⁶ Jacques Rancière *Disagreement, Politics and Philosophy*, çev. Julie Rose, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1999, s. 1.

görünmez kılma edimi siyaset teorisinin geleneksel işlevlerinden biri olagelmıştır ve Aristoteles'in *Politika*'sının belli bir okuması üzerine temellenir. Tam da bu nedenle Rancière "Siyaset Üzerine On Tez" in ilkinin tartışmaya Aristoteles ile başlar.²⁷ Öncelikle, Aristoteles'in *Politika*'sının birinci ve üçüncü kitaplarında ortaya koyduğu iki önerme üzerinde durur: 1) siyasetin kendine has bir öznesi vardır ve 2) bu öznenin kendine has bir ilişkilene biçimi vardır. Rancière'e göre Aristoteles için siyasi yönetimi diğer yönetim biçimlerinden ayıran 'eşitlerin yönetimi' olmasıdır. Yine Aristoteles'e göre, vatandaşı tanımlayan edim yönetme ve yönetilme edimine "katılan" olmasıdır. Rancière'e göre siyasetin ne olduğunu anlamak için bu katılımın koşullarının imkanı ve anlamı sorgulanmalıdır. Geleneksel siyaset teorisi ise bu katılımın koşullarını verili kabul etmiş, yönetme ve yönetilme edimine katılanların belli bir biçimde düzenlenmesini sorunsallaştırmamıştır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Rancière 1990'lardan itibaren siyasetin uzlaşmacı (konsensüse dayalı) model üzerinden anlaşılmasının Hannah Arendt ve Leo Strauss'un Aristoteles yorumları üzerinden geliştiğini belirtir. Bu yorumların 'iyiye uygun yaşam düzeni' ve 'basit yaşam düzeni' ikiliğine dayandığını ve de siyasal alan ve toplumsal alan arasına katı bir sınır çektiğini ifade eder. Arendt ve Strauss'un geliştirdiği bu okuma, seçkinlerin yönetimi ve halkın yönetimi (demokrasi) arasında böyle temel bir ayrım yaparak siyasi alanda iyi olanın ne olduğunu bilgisini de belli bir zümreye, seçkinlere atfetmiş olur. Böylece "siyaset, özetle, kendini bu yola vakfetmişlerin hayat tarzının başarısı olarak anlaşılır."²⁸ Rancière, siyaseti bu şekilde yorumlamanın siyasetin dönüştürücü özünü yok saydığını düşünür. Siyasetin önceden seçilmiş özneler üzerinden tanımlanamayacağını belirtir. Rancière'e göre siyaset önceden verili öznesi ile değil belli bir ilişkilene biçimi üzerinden tanımlanmalıdır. Böylelikle Rancière yine Aristoteles'ten hareketle siyasetin özünü kuranın belli bir katılım ile ilgili olduğunu düşünür fakat bu katılım Arendt, Strauss ya da Habermas'da olduğu gibi uzlaşmacı (konsensüse dayalı) değildir. Tam tersine, Rancière'e göre 'siyaset' var olan düzenin paylaşımlarını sarsan bir katılma biçimidir.

Rancière'in düşüncesinde siyasete içkin olan estetik boyutu anlamak açısından *Filozof ve Yoksullar*'nda ifade ettiği şu söz belirleyicidir: "Siyaset algı alanından daha önce dışlanmış olanı görünür kılmasıyla ve daha önce işitilmeyeni işitebilir kılmasıyla estetikdir."²⁹ Burada 'estetik' kavramının yaygın kullanımı dışında bir kullanım söz konusudur. 'Estetik', sanat felsefesi, sanata dair teorik düşünce üretimi manasında kullanılmaz. Rancière yazılarında estetik kavramının iki şekilde kullanıldığının altını çizer; birincisi, tarihsel bir bakış açısıyla sanatın tanımlanması için kullanılan spesifik bir rejimi adlandırmak anlamında (estetik rejim), ikincisi ise, genel olarak insan deneyiminin duyumsama boyutunu adlandırmak için (*aísthēsis* ile ilişkili olarak estetik) kullanılır.³⁰ Tıpkı 'siyaset' kavramını siyasetin geleneksel olarak düşünülme biçimlerinden ayıştırmaya çalışması gibi (örneğin, siyaset ve polis arasında bir ayrım yaparak), 'siyasetin estetiği' kavramsallaştırmasında da 'estetik' terimini antik Yunanca'daki kökenine geri götürür ve buradaki duyumsama (*aisthesis*) ediminin altını çizer. *Aísthēsis* kelimesinin hem duyumsama/hissetme hem de anlama anlamlarına geldiğini, dolayısıyla da hissetme/duyumsama yetisiyle anlama yetisi arasındaki ilişkiye işaret ettiğini belirtir.³¹

Bu anlamıyla ele aldığımızda Rancière'de 'estetik' kavramı şunu ifade eder: duyumsama, duyumsanır olanın belli bir biçimde bölüştürülmesinin formlarına bağlıdır. Duyumsanır olan bize

²⁷ Jacques Rancière, "Ten Theses on Politics" *Dissensus, On Politics and Aesthetics* içinde, Çev. Steven Corcoran, New York: Continuum, 2010, s. 27.

²⁸ Jacques Rancière, "Ten Theses on Politics" *Dissensus, On Politics and Aesthetics* içinde, Çev. Steven Corcoran, New York: Continuum, 2010, s. 28.

²⁹ Jacques Rancière, *Filozof ve Yoksulları*, çev. Aziz Ufuk Kılıç, İstanbul: Metis, 2007, s. 265.

³⁰ Jacques Rancière, "A few remarks on the method of Jacques Rancière", *Parallax*, 15:3, 2009, s. 121.

³¹ Jacques Rancière, a.g.e.

verili değildir, belli bir biçimde paylaştırılan ve dağıtılan nesnelere duyumsanırız.³² örneğin, yer-yüzünde bulunan hangi toplumların, halkların ya da ırkların söz söyleme (*logos*) kapasitesine sahip olduğuna dair  n kabuller ister istemez bu kabullere dahil olmayan, bu alandan dışlanan bir grubun varlığına dayanır. Bir başka deyişle, neyin akli bir söz olduğu hiçbir zaman verili değildir, belli bir b l şt rmenin ve dağıtımın sonucudur.

Davide Panagia 'duyumsanır olanın paylaşımı'na ilişkin şöyle yazar: "Ranci re'in duyumsanır olanın paylaşımı'nı anlamının anahtarı belli bir algılama edimi ve bu edimin algılanmaya değer kılınmış önceden-kurulu (*preconstituted*) nesnelere örtük bir biçimde dayanıyor olması arasındaki gerilimdir."³³ Sanat da siyaset de duyumsanır olanın yeniden paylaşımını mümkün kılar nk  ikisinin de, ayrı ayrı duyumsanır olanın ortak deneyimini dönüştürücü etkileri vardır.

Estetiğin sanat felsefesi anlamındaki kullanımında ise, estetik, modern dönemde ortaya çıkan, algılanana atfedilen değerin algılananın işlevinden bağımsız bir şekilde değerlendirilmesi ile ilgilenen  zg n bir bilgi formu idi. Yani bu anlamıyla estetik, algılananın kullanıma dayalı işlevsel niteliklerinin ötesinde başka bir değer biçme uygulamasına işaret etmektedir. Böylelikle, estetik, Ranci re'e göre geleneksel temsil formlarını dışlayan ve onun yerine ortak bir duyumsama deneyimini getiren ve bu ortak duyumsama deneyiminin üzerinden kurgulandığı müddetçe de o ortaklığı oluşturan unsurları, o ortaklığın dışında kalan unsurlardan ayıran hiyerarşik bir duyumsama deneyimi varsaymaktadır. Dolayısıyla, modern estetik kavrayışı da, bir ortak duyuu üzerinde temellendiği ölçüde, uzlaşmacı siyasetin sanat alanındaki izdüşümü gibidir. Bu anlamıyla estetik, duyumsanır olanın paylaşımı mevhumuna dayanır, nk  Ranci re' için duyumsanır olanın paylaşımı var olan ortak kabullerin (konsensüs) duyumsanabilir olanı, algılanabilir olanı denetlemesine ve düzenlemesine dikkat çekmek için üretilmiş bir kavramdır. Duyumsanır olanın paylaşımı, tüm duyma, görme, algılama biçimlerimizin var olan ortak kabuller tarafından belirlenmesi, paylaştırılması ve bu düzenleme içinde bazı şeylerin algılanamaz hale gelmesi ile ilgilidir. Bunun siyasi alandaki yansımaları şu şekilde özetler Ranci re: "Bir siyasal varlık olarak tanınmak istenmeyene karşı ilk yapılan, onu siyasallık işaretleri taşıyan bir varlık olarak görme, söylediğini anlamamak, ağzından çıkan şeyin bir söz olduğunu duymamaktır."³⁴ Bu algılamayış, yani bazı şeylerin bize görünür olmaması hali, aslında toplumsal düzenin kuruluşu itibariyle varsaydığı düzgün/uygun olan (*proper*), ve düzgün/uygun olmayan (*unproper*) ayırımına dayanır. Dolayısıyla, Ranci re, var olan düzeni kuran toplumsal kabullerin kendi kurgusundaki 'gerçek' ya da 'hakikat' söylemi ile algılama biçimlerimiz arasındaki örtüşmeye dikkat çekmek ister. Ranci re için "siyasetin özü halkın gücüdür." Burada halktan kasıt, iktidarı kullanmak için hiçbir niteliğe sahip olmayanlardır.³⁵ Ranci re'e göre siyasi alandaki uzlaşma (ya da konsensüs), toplumdaki temel bir eşitsizliğin üzerine kurulu: Tarihsel olarak ve bugünü de kapsayan bir biçimde, siyasi alanda toplumsal uzlaşının temelinde yatan bir eşitsizlik vardır. Bu eşitsizlik, toplumun sınıflandırılmasında, pay alamayan bölümün/sınıfın varlığı ile ilgilidir. Ranci re bunu Antik Yunan bağlamında kölelik ve kadınların konumu üzerinden, modern dönemde ise 'proletarya' üzerinden d şunmektedir. Fakat bu dışlama, dışarda bırakma pratiğinin sadece ekonomik olarak belirlenmiş sınıflar/bölümler üzerinden değil, her türlü cemaat, millet vb. bir arada olma biçimleri üzerinden oluşabileceğini ifade etmektedir. Ranci re sınıf/bölüm dediğinde, bunu, cinsiyet, etnisite, ırk vb. kategorileri de içine alabilecek olan, her türlü kategorizasyonu mümkün kılan, içerme ve dışlama pratikleri ile ilişki d şunmek gerekir. Toplumsal uzlaşı, pay alamayan

³² Jacques Ranci re, "The Aesthetic Dimension: Aesthetics, Politics, Knowledge" *Critical Inquiry*, Vol. 36, No. 1, 2009, s.1-2.

³³ Panagia, Davide. "'Portage du Sensible': the Distribution of the Sensible," *Jacques Ranci re Key Concepts* içinde ed. Jean-Philip Derranty (Durham: Acumen Publishing, 2010, s. 94-5.

³⁴ Jacques Ranci re, "Siyaset  zerine On Tez," *Siyasalın Kıyısında* içinde, ev. Aziz U. Kılıç, İstanbul: Metis, 2007, s. 151.

³⁵ Jacques Ranci re, "A Few Memarks on the Method of Jacques Ranci re", *Parallax*, 15:3, 2009, s. 118.

sınıfın yok sayılması üzerinden işler, dolayısıyla uzlaşısı, bu pay alamayan sınıfa, gruba ya da topluluğa rağmen bir uzlaşısıdır. İşte Rancière'e göre siyaset bu pay alamayan grubun, ya da sınıfın, toplumsal düzenin hali hazırdaki kurgusuna, işleyişine müdahale etme çabasıdır. Yok sayılan grubun kendini varlık alanına çekme çabasıdır. Bu çaba bir eylemliliği gerektirir. Bundan ötürü, Rancière için siyaset, siyaset teorisine indirgenemez, ya da teori üzerinden açıklanamaz, siyaset, var olan düzeni yeniden şekillendirme eylemliliğidir. Bu yeniden şekillendirmenin öznesi ise toplumsal alandan dışlanmış ve o alanda var olmayı talep eden, yani eşitlik talep eden, öznedir. Var olan düzenden pay alamayan kesim/sınıf, toplumun temelinde yatan bu eşitsizliği ortaya koyduğu ölçüde siyaset yapar, bu anlamda siyaset yapmak, var olan eşitsizliği deşifre etmektir.

Sonuç Yerine

Bu makalede, Rancière'in siyaset anlayışına içkin olan estetik boyutu açıklamak için 'duyumsanır olanın paylaşımı' kavramı üzerinde durduk. Bunun için, öncelikle siyasetin neden bir uzlaşmazlık edimi olduğunu açıkladık. Uzlaşmazlıktan kastın siyasi çıkarların ya da fikirlerin uyumsuzluğu olmadığını belirttik ve düşünürün Aristoteles, Platon ve Arendt'e getirdiği eleştiriler bağlamında bu konuyu nasıl tartıştığını değerlendirdik. Rancière'e göre duyumsanır olanın verili olmadığını, belli bir biçimde paylaşılan ve dağıtılan nesnelere/öznelerin duyumsandığını vurguladık. Böylelikle, Rancière'in duyumsanır olanın paylaşımına dair yaptığı çıkarımların onun siyaset tanımına içkin olduğunu belirttik.

Sonuç olarak Rancière için siyaset, özneleri önceden belirlenmiş/tesis edilmiş olmayan bir eylemlilik olarak ortaya çıkmaktadır. Siyasi anlamda özneleşme süreci, duyumsanır olanın paylaşımı sonucunda bu paylaşımında içerilmeyen grubun içeri girme hamlesinin sonucunda gerçekleşir. Dolayısıyla, uzlaşmazlık anlamında siyaset, duyumsanır olanın alanından dışlanan grubun ya da sınıfın duyumsanır olanın alanına girme hamlesi anlamına gelmektedir.

Kaynakça

- ARNALL, Gavin; Gandolfi Laura; Zaramella, Enea. "Aesthetics and Politics Revisited: An Interview with Jacques Rancière". *Critical Inquiry*. Vol. 38. No. 2. 2012. pp. 289-297.
- PANAGÍA, Davide. "Portage du Sensible": the Distribution of the Sensible," *Jacques Rancière Key Concepts* içinde ed. Jean-Philip Derranty. Durham: Acumen Publishing, 2010.
- RANCIÈRE, Jacques. "Önsöz," *Siyasahın Kıyısında* içinde. çev. Aziz U. Kılıç. İstanbul: Metis. 2007.
- RANCIÈRE, Jacques. "Siyaset Üzerine On Tez," *Siyasahın Kıyısında* içinde. çev. Aziz U. Kılıç. İstanbul: Metis. 2007.
- RANCIÈRE, Jacques. "Ten Theses on Politics" *Dissensus, On Politics and Aesthetics* içinde. Çev. Steven Corcoran. New York: Continuum. 2010.
- RANCIÈRE, Jacques. "Biopolitics or Politics." *Dissensus. On Politics and Aesthetics* içinde. Çev. Steven Corcoran. New York: Continuum. 2010.
- RANCIÈRE, Jacques. "The Aesthetic Dimension: Aesthetics, Politics, Knowledge" *Critical Inquiry*. Vol. 36. No. 1. 2009. s. 1-19.
- RANCIÈRE, Jacques. *Disagreement, Politics and Philosophy*, Çev. Julie Rose. Minneapolis: University of Minnesota Press. 1999.
- RANCIÈRE, Jacques. *Filozof ve Yoksulları*. çev. Aziz Ufuk Kılıç. İstanbul: Metis. 2007.
- RANCIÈRE, Jacques. "A few remarks on the method of Jacques Rancière". *Parallax*, 15:3. 2009. s.114-123.
- RANCIÈRE, Jacques. "The Thinking of Dissensus: Politics and Aesthetics" *Reading Rancière* içinde. ed. Paul Bowman ve Richard Stamp. New York: Continuum. 2011.

